

64-42-142/2
16.12.16р.

ВІДГУК

офіційного опонента – кандидата юридичних наук, доцента
Йосифовича Данила Ігоровича на дисертацію Крижановської Вікторії
Анатоліївни на тему: «Адміністративна відповідальність в
адміністративному праві України: сучасне розуміння, нові підходи»,
поданого до спеціалізованої вченої ради К 35.052.19 у Національному
університеті «Львівська політехніка» на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне
право і процес; фінансове право; інформаційне право

Актуальність теми дисертації та її зв'язок з науковими програмами, планами, темами

Інститут адміністративної відповідальності в Україні, який почав формуватися та розвиватися починаючи з другої половини XIX століття, завжди розглядався як найважливіша складова частина поліцейського, а потім адміністративного права, як механізм здійснення державного управління у сфері забезпечення громадського порядку та безпеки. Вирішальний вплив на його розвиток мали економічні та соціальні умови життя країни, політичний режим, рівень культури населення, філософські та правові погляди представників окремих галузей юридичної науки.

На розвиток інституту адміністративної відповідальності також впливають і фактичний стан злочинності в країні, і численні протиправні дії в різних сферах суспільного життя. Зазначені чинники, в значній мірі, мали вплив на розвиток законодавства про адміністративну відповідальність.

В умовах панування тоталітаризму, інститут адміністративної відповідальності був покликаний відобразити потреби державно-бюрократичного апарату, пріоритетом якого було забезпечення інтересів політичного режиму. Це зумовило ігнорування кодифікації законодавства про адміністративну відповідальність, особливо його процесуальної

складової. Встановлення норм про адміністративну відповідальність було предметом регулювання не законодавця, а органів державного управління. Така ситуація, звісно ж, не сприяла розвитку та удосконаленню форм і методів захисту прав громадян при застосуванні компетентними державними органами заходів адміністративної відповідальності.

Сучасні умови розвитку України базуються на принципово нових відносинах в політичній та соціально-економічній сферах, на нових принципах в частині співвідношення між публічними і приватними інтересами, зміною ідеології та практики правового регулювання адміністративної відповідальності, зростанням ролі цього правового інституту.

У цих умовах особливої актуальності набуває наукове осмислення ролі і значення адміністративної відповідальності, покликаної поряд з іншими видами юридичної відповідальності забезпечувати вимоги правопорядку та здійснювати профілактичну функцію.

Водночас, слід підкреслити, що незважаючи на значну кількість підходів до визначення поняття адміністративної відповідальності в національному адміністративному праві, цілісної концепції, що відображає юридичну специфіку вказаного правового інституту на рівні світових стандартів в Україні, досі не запропоновано.

Наведена аргументація дозволяє вести мову про теоретичну та практичну значущість дисертаційного дослідження та вважати вивчення національної моделі адміністративної відповідальності, яка розглядається з позиції новітніх методів адміністративно-правових досліджень, актуальним науковим завданням.

Зважаючи на вищевикладене, тема дисертаційної роботи Крижановської В. А., яка присвячена адміністративній відповідальності в адміністративному праві України, є актуальною та своєчасною.

Дисертаційне дослідження Крижановської В. А. виконано в контексті наукових досліджень забезпечення реалізації Стратегії сталого розвитку

«Україна-2020» (пункт 86 Плану заходів з виконання Програми діяльності Кабінету Міністрів України та Стратегії сталого розвитку «Україна-2020», затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 4 березня 2015 р. № 213-р, у редакції розпорядження від 6 липня 2016 № 477-р) затвердженої Указом Президента України від 12 січня 2015 № 5/2015, пункту 3.4.2.15 «Реалізація і вдосконалення Конституції та законодавства України» Основних наукових напрямів і найважливіших проблем фундаментальних досліджень у галузі природничих, технічних і гуманітарних наук Національної академії наук України на 2014-2018 роки, затверджених постановою Президії НАН України від 20 грудня 2013 № 179, пункту 2.4. «Забезпечення прав і свобод громадян в адміністративній діяльності» Переліку пріоритетних напрямів наукового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ України на період 2015-2019 рр. затвердженого наказом МВС України від 16 березня 2015 № 275.

**Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень,
висновків і рекомендацій**

Ознайомлення зі змістом дисертаційної роботи та автореферату дозволяє стверджувати, що запропоновані автором наукові положення, сформовані висновки та рекомендації характеризуються достатньо високим рівнем обґрунтованості та достовірності, що підтверджується ретельним вивченням і глибоким аналізом національних і зарубіжних наукових джерел, вітчизняної та міжнародної нормативних баз за проблемами адміністративної відповідальності у контексті синергетики та герменевтики і іншими суміжними питаннями, коректним використанням і логічним узгодженням класичних положень теорії права та управління, адекватним застосуванням загальнонаукових і спеціальних методів дослідження, обробленням тематичного статистичного матеріалу, перевіркою розробок на основі апробації на всеукраїнських і міжнародних науково-практичних

конференціях, шляхом впровадження у діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування.

У дисертації автором здійснено ґрунтовний аналіз наукової літератури, національної і європейської нормативних баз за особливостями та проблемами адміністративної відповідальності, на підставі чого виділено етапи формування законодавства України щодо адміністративної відповідальності, у контексті соціально-економічних умов (с. 21–25 дисертації, с. 6 автореферату); охарактеризовано адміністративну відповідальність в системі юридичної відповідальності (с. 39–44 дисертації, с. 7 автореферату); визначено особливості теоретико-методологічних підстав дослідження та з'ясовано існуючі підходи у методології дослідження адміністративної відповідальності (с. 62–68 дисертації, с. 7 автореферату); проаналізовано філософсько-правові аспекти адміністративної відповідальності (с. 78–84 дисертації, с. 8 автореферату); розкрито нормативно-правове регулювання адміністративної відповідальності (с. 101–105 дисертації, с. 8 автореферату); здійснено аналіз правової конструкції суб'єктів адміністративної відповідальності – фізичних і юридичних осіб (с. 115–120 дисертації, с. 8–9 автореферату); розкрито поняття «юридична особа – суб'єкт адміністративної відповідальності» (с. 140–145 дисертації, с. 9 автореферату); визначено теоретичні та правові основи удосконалення законодавства про адміністративну відповідальність (с. 175–178 дисертації, с. 9 автореферату).

Робота побудована таким чином, що окремі підрозділи пов'язані між собою, що забезпечує комплексний підхід. Системність підходу до вирішення поставлених завдань, обумовлена логічною будовою й аналізом причинно-наслідкових зв'язків, диференціацією і інтеграцією знань про соціум, економіку та право (сприяє систематизації правових знань, появі нових і скасуванню старих підходів), парадигмальною та проблемною організацією адміністративно-правових досліджень (через застосування методів правової статистики, зміни наукових парадигм, висування нових

парадигм, постановку та вирішення нових проблем).

Рекомендації, сформульовані здобувачем ілюструються фактичним матеріалом, є достовірними, що підтверджується відповідними довідками про використання результатів дослідження. Висновки представляють собою логічно обґрунтований підсумок виконаної роботи та в повній мірі відображають основні положення дослідження та можливі результати впровадження.

Доцільно відзначити, що в ході дослідження здобувач не тільки аналізує чинне законодавство, але й звертається до офіційних статистичних даних, проводить анкетування, наводить практичні приклади, що дозволяє підкреслити існуючі проблеми адміністративної відповідальності в адміністративному праві України.

Теоретична та прикладна цінність результатів дослідження

У дисертаційній роботі здобувачем запропоновано вирішення актуального наукового завдання з розроблення теоретичних положень та обґрунтування методико-прикладних рекомендацій щодо удосконалення інституту адміністративної відповідальності, у контексті сучасних підходів в науці адміністративного права України. Зокрема, теоретичну цінність результатів дослідження формують розроблені теоретичні засади удосконалення інституту адміністративної відповідальності через специфічні методи правового регулювання. Заслужують на увагу, запропоновані автором, шляхи удосконалення та деталізації законодавства у сфері що досліджується, які базуються на європейському досвіді правового регулювання.

Теоретичне значення дисертаційного дослідження полягає в тому, що результати можуть бути використані в процесі розробки концепції подальшого удосконалення інституту адміністративної відповідальності у сучасних реаліях; формуванні методологічних і концептуальних основ

подальшого дослідження адміністративної відповідальності, обґрунтуванні ряду напрямків вдосконалення адміністративного законодавства.

Основні теоретичні висновки, до яких прийшов автор, і тези концептуального характеру являють собою внесок в адміністративно-правову науку, органічно розвивають і доповнюють наявний понятійний апарат в контексті специфіки адміністративно-правового регулювання адміністративно-юрисдикційної діяльності.

Ключові теоретико-методологічні та методико-прикладні положення дисертаційної роботи були впроваджені у навчальний процес Національного університету «Львівська політехніка» з навчальної дисципліни «Адміністративне право» (акт впровадження № 34 від 11.02.2016 р.) і у системі професійної підготовки працівників Національної поліції в частині підвищення ефективності адміністративно-юрисдикційної діяльності з метою забезпечення публічного порядку на об'єктах транспортної інфраструктури в умовах терористичної загрози зі сторони терористичних антиукраїнських сил (акт впровадження від 01.09.2015 р.)

Про прикладну значущість дисертаційної роботи свідчать сформовані автором пропозиції про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо удосконалення процесуальної частини механізму притягнення до адміністративної відповідальності за порушення законодавства. Запропоновано концептуальну модель проекту Інструкції з оформлення матеріалів про військові адміністративні правопорушення та ін.

Наукова новизна результатів дослідження

На основі синергетичного та соціокультурного підходів (в контексті європейського адміністративного права), автором розроблені пропозиції щодо удосконалення інституту адміністративної відповідальності в Україні. Зокрема, визначена і аргументована методологія дослідження сутності та

структури адміністративної відповідальності як адміністративно-правової категорії на основі соціокультурного підходу та синергетичної парадигми. Змістовна сторона включає в себе аксіологічний (правова культура, право розуміння, правосвідомість, правовий менталітет тощо) і історичний (генезис системи адміністративної відповідальності) аспекти. Процес розвитку та удосконалення інституту адміністративної відповідальності розглянуто на онтологічному, гносеологічному і аксіологічному рівнях. Формальна складова адміністративної відповідальності в більшому ступені підпадає під зміни і удосконалення, а змістовна – визначає сутність і характер всіх формальних процесів, явищ, інститутів, що входять до складу адміністративного права.

Доведено, що вирішення гносеологічно обґрунтованого завдання удосконалення інституту адміністративної відповідальності до рівня міжнародних стандартів, обумовлює формування та правове оформлення принципово нових підходів до розуміння інституту адміністративного права.

Розроблено концептуальний ряд категорій (наприклад, особа, щодо якої ведеться провадження у справі про адміністративне правопорушення) та запропоновано авторське трактування базового поняття як складної за змістом і структурою адміністративно-правової категорії, інституційно пов'язаної з національною безпекою, національними інтересами, з ключовими інститутами адміністративного права.

З позицій теорії та практики адміністративного права виявлено адміністративно-правовий потенціал для вдосконалення адміністративної відповідальності.

Ознайомлення з результатами наукового дослідження, змістом автореферату та дисертаційної роботи дало змогу чітко визначити ключові положення, висновки та пропозиції автора, що характеризуються науковою новизною. Серед найбільш вагомих наукових результатів можна виокремити:

– проведено комплексний аналіз предметно-системних зв'язків адміністративної відповідальності в адміністративному праві України, зумовлених змінами наукових парадигм у національному правознавстві, які були викликані необхідністю адаптації національного законодавства до правових норм Європейського Союзу (с. 87–88 дисертації, с. 4 автореферату);

– з позицій системної взаємодії адміністративного та інших галузей права визначені основні положення сучасної концепції адміністративної відповідальності з урахуванням змін соціально-економічної системи, аналізу реалій сучасної деліктності, що дало можливість розглянути організаційну та превентивну ролі адміністративної відповідальності в механізмі державного управління з нових соціально-правових позицій (с. 89 дисертації, с. 4 автореферату);

– систематизовано закономірні та пов'язані між собою взаємозв'язки онтологічних, процесуальних і процедурних аспектів адміністративної відповідальності за вчинення військових адміністративних правопорушень (с. 104–107 дисертації, с. 5 автореферату).

Повнота викладу положень, висновків та рекомендацій дисертації в опублікованих автором наукових працях

За темою дисертаційної роботи опубліковано 13 наукових праць, з них 7 наукових статей, що опубліковані у фахових виданнях України з юридичних наук, 1 – у іноземному науковому виданні, 6 тез доповідей на науково-практичних конференціях. Усі публікації формують вагомий науковий доробок автора та повною мірою відображають представлені у дослідженні елементи наукової новизни, її теоретико-методологічні та методико-прикладні положення. Обсяг, кількість і якість друкованих праць відповідають вимогам до публікацій основного змісту дисертаційної роботи на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук і надають

авторові право публічного захисту дисертаційної роботи.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації

Відзначаючи високий рівень обґрунтованості теоретичних і практичних положень дослідження, його цілісність та логіку викладу матеріалу, доцільно відзначити, що у дисертації присутні положення, які є основою для наукової дискусії, зокрема:

1. У підрозділі 1.2 «Адміністративна відповідальність як різновид юридичної відповідальності» на с. 48 вказано: «На нашу думку, сучасна національна концепція адміністративної відповідальності заснована на виявленні її юридичної природи, зумовленої конституційною характеристикою України як соціальної, правової, демократичної держави. Цим визначаються і зміст відповідальності в її конституційному вимірі, і межі дискреційної свободи законодавця у розвитку адміністративних норм».

Вбачається, що такий підхід є дискусійним, оскільки дискреційна свобода законодавця у розвитку адміністративних норм зумовлена не тільки Конституцією України, але й міжнародними актами, які ратифіковані у встановленому законом порядку.

2. У підрозділі 1.3 «Методологічні підходи до дослідження адміністративної відповідальності» на с. 67 вказано, що під «механізмом реалізації аналітичної функції адміністративно-правових явищ із застосуванням математичних методів слід розуміти сукупність взаємодоповнюючих і взаємодіючих засобів здійснюваних в певній послідовності за допомогою спеціальних прийомів, способів і технологічних дій та операцій, що забезпечують кінцевий результат аналітичної діяльності в рамках адміністративно-правових явищ, які досліджуються».

Теоретична розробка даного питання обумовлює необхідність введення в науковий обіг поняття механізм реалізації аналітичної функції адміністративно-правових явищ. Доцільно було би більш детально розкрити

погляди автора стосовно цього питання.

3. У підрозділі 1.3 «Методологічні підходи до дослідження адміністративної відповідальності» на с. 69 зазначено: «Функціональний підхід до розуміння адміністративної відповідальності дозволяє виділити дві основні сфери функціонування: право перетворюючу та правозастосовну».

Далі по тексту дається роз'яснення стосовно правозастосовної сфери, а щодо право перетворюючої – роз'яснення відсутнє.

4. У підрозділі 2.1 «Нормативно-правове регулювання адміністративної відповідальності» на с. 95 автор вказує: «Реалізація адміністративної відповідальності передбачає здійснення комплексу заходів, спрямованих на оптимізацію організації діяльності із застосування норм КУпАП (Кодексу України про адміністративні правопорушення), вдосконалення інформаційного, матеріального забезпечення, поліпшення керівництва адміністративно-юрисдикційною практикою».

У зв'язку з цим, автором пропонується врегулювати дане питання шляхом покладання на Верховний Суд України функцій керівництва адміністративною практикою всіх органів (посадових осіб), уповноважених розглядати справи про адміністративні правопорушення.

Зауважу, що такий підхід є доволі дискусійним у контексті змін законодавства про судоустрій та статус суддів, а також і у зв'язку з тим, що цілий ряд правопорушень, передбачених статтями КУпАП, розглядають компетентні органи та їх посадові особи, а не суди.

5. У підрозділі 2.2 «Суб'єкти адміністративної відповідальності» на с. 125 автор вказує, що під організаційним блоком елементів статусу суб'єкта адміністративної юрисдикції маються на увазі положення, що визначають порядок утворення та склад органу, порядок встановлення посади, порядок обрання (призначення) до складу колегіального органу та заміщення відповідної посади.

Вказана позиція автора відповідає засадам теорії державного управління, однак, адміністративне право визначає правовий статус суб'єкта

адміністративної юрисдикції як закріплену нормативними актами динамічну систему елементів, що виражають правову особистість, становище в суспільстві щодо інших суб'єктів права, ціннісно-функціональне призначення, що розкриває його місце в системі державних і громадських зв'язків; повноваження, публічні права, які безпосередньо конкретизують його функції; відповідальність; гарантії.

Зазначені дискусійні аспекти носять рекомендаційний, уточнюючий характер і не впливають на загальне позитивне враження від дисертаційного дослідження Крижановської В. А., яке вирізняється науковою новизною, продуманістю, структурованістю.

Відповідність роботи вимогам МОН України

Дисертаційна робота виконана українською мовою, оформлена у повній відповідності з нормами та правилами МОН України, є завершеною самостійною науково-дослідною роботою автора та характеризується достатньо високим науково-теоретичним рівнем. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Автореферат за структурою та технічним оформленням відповідає визначеним МОН України стандартам. Зміст автореферату повною мірою відповідає змісту дисертаційної роботи.

Загальний висновок

На підставі викладеного вважаю, що дисертація Крижановської Вікторії Анатоліївни на тему «Адміністративна відповідальність в адміністративному праві України: сучасне розуміння, нові підходи» є самостійною, завершеною науково-дослідною працею, в якій отримані нові науково обґрунтовані результати, що вирішують важливе завдання для науки адміністративного права щодо вдосконалення теоретичних питань та

практики адміністративної відповідальності у контексті Європейської інтеграції України.

Дисертація за актуальністю, ступенем наукової новизни, обґрунтованістю та достовірністю, науковою і практичною значущістю отриманих результатів, повнотою їх викладення в опублікованих дисертантом наукових працях, за оформленням відповідає вимогам пунктів 9 і 11 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 № 567, а її автор – Крижановська Вікторія Анатоліївна за підсумками публічного захисту заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право.

Офіційний опонент:

В.о. завідувача кафедри адміністративного права

та адміністративного процесу

Львівського державного університету

внутрішніх справ

кандидат юридичних наук, доцент

Д. І. Йосифович

